

Dorp van gedachten

Dorp van gedachten

Dorp van kunstenaars

Dorp van verhalen

Dorp van gedachten

*Ik loop rond in Bergen.
Zijn verhalen, zijn herinneringen beginnen te leven in mijn hoofd.*

*Kijk maar. Je ziet niet wat er is.
En wat je wel ziet, is er niet*

Uitgave in eigen beheer

Eerste druk september 2025

Tweede licht gewijzigde druk januari 2026

Henk Groenewoud

www.DePortrettenmaker.nl

Adri Piecklaan 4

3739 LH Hollandsche Rading

Alle plekken die we bezoeken, krijgen iets magisch door verhalen. Soms waargebeurde verhalen uit een ver verleden, bijvoorbeeld als een oorlog littekens heeft achtergelaten. Soms fantasieverhalen, bijvoorbeeld als een moeder op een bospad zingt over kabouters die schommelen op rood-met-witte-stippen paddenstoelen. En soms herinneringen: een eerste kus, de hand van een vader of die ene grap met die vriend. Zonder verhalen is een plek niets anders dan een leeg decor, betekenisloos bordkarton wachtend op invulling, op iets wat nog moet gebeuren.

Als je erover nadenkt is het best gek. Die plekken die je ziet, krijgen juist betekenis door iets wat niet is te zien: een gedachte, een herinnering, een gevoel. Het idee om dit boek te maken ontstond in museum Kranenburg in Bergen, Noord-Holland. In het trappenhuis hing een schilderij van Jaap Min getiteld 'de Sparrenlaan'. Over die Sparrenlaan had mijn vader vaak verteld. Nieuwsgierig zocht ik in het schilderij naar sporen daarvan. Misschien kende Jaap Min dat verhaal ook, en had hij een etalage verborgen in het struikgewas, of twee geliefden die elkaar stiekem achter een boom kusten. Ik zocht en zag niets van dat al. Alleen maar zand en bomen. Geen magie die mijn vader aan dat pad had gegeven. Jaap Min had niet gezien wat ik wilde zien, wat mijn vader had gezien.

Door het schilderij beseftte ik dat ik in Bergen dingen waarnam die er helemaal niet waren. Ik hoorde vliegtuigen ronkend overkomen, zag het Franse leger bloedig vechten tegen de Russen en rook de weeë lucht van de melkfabriek. Allemaal verbeelding. En met een schok realiseerde ik me: Als mijn vader overlijdt, verdwijnen ook zijn verhalen over het dorp waar hij zo van hield.

Dat was het moment waarop ik besloot dit boek te maken. Met foto's van dingen die er niet zijn, behalve in mijn gedachten. Met anekdotes over het leven van vroeger, mijmeringen bij bekende plekken. En met foto's die soms schilderijen lijken, als verwijzing naar het kunstenaarsdorp dat Bergen nog altijd is.

Henk Groenewoud, december 2025

Dorp van gedachten

Het geboortehuis

“Vlak voor mijn geboorte in 1927 verhuisden we naar – toen nog – de Bergerweg, de hoofdweg naar Alkmaar. Vader kocht daar een klein arbeidershuisje, en heeft er later grote delen bijgebouwd. Een dwarsvleugel met meerdere kamers. Waar eerst een kleine stal was met een koe, maakte hij de keuken. Hij was enorm handig. Had als één van de eersten elektriciteit in huis. De buren kwamen allemaal kijken hoe je met een schakelaar op de muur zomaar opeens licht kreeg in de kamer.

Elf kinderen kwamen er. In het begin van de oorlog ook nog twee onderduikers, en twee meisjes van buiten die onderkomen nodig hadden. En dat allemaal in dat piepkleine huisje.

Achter en om het huis was een grote moestuin. In de oorlog moesten we evacueren en gingen we naar Kalverdijk. Met alle armoede en honger in die tijd en zonder bewoners in het dorp verdween er natuurlijk wel eens wat uit de moestuin. Daarom zette vader zijn tuin vol tabak. Niemand kende die plant, niemand dacht er aan dat mee te nemen. Vader plukte de tabak en ruilde dat voor groente. Er was in de oorlog veel vraag naar tabak, en de moestuin heeft nog nooit zo veel opgebracht als toen!”

De tuin

“Ik moet een jaar of vier zijn geweest toen vader vroeg of ik in de tuin wilde helpen. Onkruid wieden. De tuin was zijn trots – zowel de groentetuin als de bloementuin om het huis. En vader hield van vlinders. Hij wilde nooit gif gebruiken, want daar gingen de rupsen dood aan. Moeder hield ook enorm van bloemen. Marie Blom werd ze genoemd, omdat ze altijd bloemen plukte.

Het wieden ging zo goed, dat ik een stukje tuin voor mijzelf kreeg. Dat mocht ik helemaal zelf onderhouden. Dat ging zo goed, dat vader het jaar daarop zei: “Doe jij de hele tuin maar, want ik heb er eigenlijk geen tijd voor.”

Vanaf dat moment ben ik altijd in de tuin bezig geweest, mijn leven lang. Ik probeerde zo veel mogelijk bloei te hebben, het hele jaar door. Vaak stonden voorbijgangers even stil om te kijken naar de bloemenzee voor ons huis!”

De Oude Bergerweg

“Toen moeder werd geboren, in 1900, waren er nog overal zandpaden in Bergen. Maar niet de Bergerweg. Dat was al een echte straatweg met klinkers, want het was de hoofdweg naar Alkmaar. Toen er auto's in het dorp kwamen, is de Bergerweg rechtgetrokken en werd ons stukje opeens een bijweg, de Oude Bergerweg.

Die klinkers maakten veel herrie. Als je 's nachts in bed lag, kon je het verkeer al van ver horen aankomen. Dan wachtte je tot het moment dat het voorbij kwam, en het geluid weer langzaam wegstierf...”

Het huis van Miltenburg

“Tegenover ons, op de hoek van de Oude Bergerweg en de Nesdijk, stond het huis van Miltenburg. Mijn ouders en de Miltenburgs groetten elkaar, maar echt vrienden waren ze niet. Dat kon ook niet, want vader was een eenvoudige petroleumboer en schillenboer, en Miltenburg was directeur van de melkfabriek en ook nog wethouder. De kinderen mochten wel bij ons spelen. Dat deden ze graag, want bij ons mochten ze veel meer dan thuis. En wij hadden een schommel in de tuin!

Miltenburg had tien kinderen, één minder dan wij. Hij wilde dolgraag zoons, maar in het begin kwamen er alleen maar meisjes. Han was de oudste dochter. Ze had iets bijzonders: twee kleuren ogen. Haar ene oog was groen, het andere blauw. Ik was vijf of zes toen ze in de klas kwam, en vond haar meteen geweldig. Daarna kwamen Truus, Wim en Harry. De jongste was Corry, en hoe heetten de anderen ook alweer?

Harry noemden we Henri – waarom weet ik eigenlijk niet. Zijn vader had grootse plannen met hem: hij moest de melkfabriek overnemen. Hij kreeg bijles op school van meester Snijders, en sloeg twee klassen over. Maar uiteindelijk liep alles tragisch anders, en is dat niet gelukt...”

De melkfabriek

“Aan het begin van de oorlog viel de petroleumhandel stil. Zonder inkomen werd de nood zo hoog, dat vader een gemeentebaan als schillenboer nam. Hij kreeg een wijk toebedeeld waar hij de schillen ophaalde. Die bracht hij naar de melkfabriek – waarom weet ik eigenlijk niet meer. Ik ging soms mee om te helpen, maar vond het niet echt leuk. Thuis hadden we een hele verzameling schilmesjes die vader tussen de schillen vond; die per ongeluk daartussen terecht waren gekomen.

Toen kreeg vader een oproep van de *Arbeitseinsatz*. Hij moest naar Duitsland om te werken voor de Duitsers.

Maar Miltenburg, de directeur van de melkfabriek, deed iets ongelooflijks. Hij ging naar de Duitsers en dreigde de melkfabriek stil te leggen. “Als die man naar Duitsland moet, dan kan het bedrijf niet meer draaien,” zei hij. “Die man is onmisbaar voor het bedrijf!”

Het was enorme bluf, maar het werkte. Vader mocht in Bergen blijven - tot bij de evacuatie iedereen weg moest.”

Het vliegveld

“Vroeger waren er nog niet zoveel bomen en huizen, en hadden we vrij zicht op het vliegveld. Dat werd in de oorlog zwaar gebombardeerd. Als de bommen vielen, dan stond heel ons huis te trillen. Van achter het raam konden we alles zien: de bommenwerpers die overvlogen, de luchtafweer. Dan kroop ik onder de tafel - ik was zó bang!

Eén keer is er een kogel door ons raam gevlogen, zomaar. Geen idee waar die vandaan kwam. Eén kogel maar, één gat.”

De Nesdijk

“Vanuit de voorkamer keken we over de Nesdijk, het vliegveld en de duinen. Dat kun je je nu niet meer voorstellen met alle huizen en bomen die erbij zijn gekomen.

Op de hoek van de Nesdijk woonde een boer waar moeder kannetjes melk haalde. Verse melk, nog warm van de koe. Dat kookte ze altijd goed, soms een beetje te goed zodat het een verbrand smaakje kreeg.

In de oorlog is er aan de Nesdijk een Britse bommenwerper neergestort, een Wellington. Sowieso zijn er veel vliegtuigen neergestort rond het vliegveld. Dat zagen we vaak gebeuren vanuit huis...”

De lange weg naar Alkmaar

“Ooit – ik was hooguit tien jaar – ben ik een keer helemaal naar Alkmaar gelopen. Er was kermis, en ik pakte mijn zondagscenten en ging op pad. Veel heb ik niet gedaan hoor, vooral rondlopen en kijken. En wat snoep kopen, dat is alles.

Langs de weg, in het veld achter de melkfabriek, is in de oorlog een keer een vliegtuig neergestort. Een Messerschmitt 110 die het vliegveld nét niet haalde. We hoorden hem aankomen. Hij scheerde vlak over ons huis. Doodeng was dat. En toen kwam hij in het veld terecht.

De Duitsers hebben natuurlijk meteen de Bergerweg afgezet. Maar een paar dagen later ben ik achterom er naartoe geslopen. Via het veld, beschut door de dijkjes. Er was niet veel meer van het vliegtuig over. Arme vlieger...”

Het veldje van Louwe

“De weilanden achter ons huis zaten vroeger vol weidevogels. Kieviten, scholeksters, tureluurs, veldleeuweriken. Die zijn er nu bijna niet meer, want het gras is te kaal geworden. Vaak struinde ik de weilanden af op zoek naar kievitseieren, maar ik heb nooit wat gevonden.

Op het veldje van Louwe kwam ik nooit. Siem was mijn vriend en we trokken vaak samen op, maar zijn vader ging ik liever uit de weg. Dus als er ooit kieviten hebben gebroed op het veldje van Louwe, dan zaten ze daar veilig voor mij.”

De Vaart

“Onze groentetuin eindigde op de Vaart. Daar was een aanlegsteiger vanwaar ooit een veerpontje naar Alkmaar voer. Dat pontje verdween overigens weer snel.

Wij kinderen waren vaak bij de Vaart te vinden. In de winter op het ijs, en in de zomer om te zwemmen. Op die plek hebben wij allemaal zwemmen geleerd. Niet met zwemles hoor, maar gewoon door er in te springen, achter onze grotere broers aan. En dan maar hopen dat je je hoofd boven water kon houden. Het is maar goed dat moeder niet wist wat we daar allemaal uitspookten, anders had ze een hartverzakking gekregen!”

Het Veerhuis

“Eerlijk gezegd heb ik geen idee waar de naam Veerhuis vandaan komt. Er is nooit een veerpont geweest daar. Er was wel een zandpaadje naar de Vaart, en vandaar ging korte tijd een veerpontje naar Alkmaar. En het was een café, dus misschien hoopten ze dat de mensen voor of na de veerpont even wat kwamen drinken?

Toen de Oude Bergerweg nog de hoofdweg was, was dit het eerste café vanuit Alkmaar. Veel mensen stopten er even, en ook liepen er wel eens beschonken mensen over straat. Iets wat je vroeger veel vaker zag dan tegenwoordig. Nadat de Bergerweg werd omgelegd kwamen er niet zo veel mensen meer langs. De klandizie nam af en op gegeven moment zijn ze gestopt.

Mijn ouders kenden de eigenaars, Min. Ze hadden twee zoons die bij mij op de Adelbertusschool zaten. Ik ben vaak in het café geweest, als er feestjes werden gegeven.”

Het haventje

“Ooit was er een haventje in Bergen, aan de Schapenlaan. Eigenlijk is ‘haventje’ een te groot woord, want het was niet meer dan een zwaairom waar bootjes konden draaien. Er heeft een tijdje een stoombootje gevaren, en verder wat beurtschippers. Als school-uitje zijn we wel eens met het bootje gaan varen. Sommige kinderen hadden nog nooit in een boot gezeten! Maar ja, wat wil je. Bergen was een arm boerendorp, en veel mensen konden zich geen uitjes veroorloven...”

De Bergerweg

“Ja, hier liep ik elke dag langs. Naar de kerk, naar school, naar opa Groenewoud die verderop woonde. Plekken blijven bestaan, maar soms is het goed dat de herinneringen daar verdwijnen...”

Het Noordhollandsch Kanaal

“Opa Admiraal heeft gegraven aan het Noordhollandsch Kanaal. Het kanaal zelf was al vóór 1850 klaar, maar daarna zijn er nog stukken verbeterd. Bochten werden afgesneden en het kanaal werd verbreed. Waarschijnlijk heeft hij aan één van die verbeteringen gewerkt. Voor het graafwerk werden altijd mensen van de omgeving ingehuurd.

Het was zwaar werk – veel handwerk met schep en kruiwagen. Het zal hem zwaar zijn gevallen. Opa was een moeilijk man, maakte veel ruzie. Hij kwam van goeden huize maar is helemaal aan lager wal geraakt. Moest op gegeven moment zijn geld verdienen door dit soort klussen als loonwerker te doen.”

De kippenboerderij

“Opa en opoe Admiraal hadden een kippenboerderij aan het Achterpad, wat later de Achterweg is geworden. De weg werd overigens aangelegd naast het pad, waardoor die twee een tijdje naast elkaar liepen.

Drie schuren met kippen hadden ze. Opoe deed al het werk. Opa deed niets. Helemaal niet meer toen hij een herseninfarct kreeg en deels verlamd raakte. Toen werden wij, de kinderen, er bijna elke dag op uit gestuurd om te kijken hoe het met hem was en om voor hem te zorgen.

Verschrikkelijk was dat! Als hij naar de toilet moest, toen nog zo’n houten schuurtje met een septic tank in de tuin, dan moest hij op je steunen. Dan knepen zijn knokige vingers heel hard in je schouder. De tranen sprongen in mijn ogen!

Gelukkig was opoe wel aardig. Zij was een lieve vrouw.”

De sigarenmakerij

“Op de Oude Bergerweg had opa Groenewoud een sigarenzaak. De helft van het huis was om te wonen, de andere helft was zijn sigarenmakerij.

Hij maakte goede sigaren, dure sigaren. Niet van Nederlandse tabak; die werd meestal gebruikt als pijptabak. Opa haalde tabak uit Indië. Dat bestelde hij via een handelaar in Amsterdam. Van die goede tabak rolde hij sigaren en die droogde hij in houten vormen.

Zelf rookte hij niet. Als een sigaar mislukte, bijvoorbeeld omdat hij scheurde tijdens het drogen, dan gaf hij hem wel eens aan mijn vader. Een goede sigaar kreeg vader nooit; daarvoor waren ze veel te duur.

We kwamen bijna elke dag bij opa. Vooral mijn broer Niek. Meestal omdat we om een boodschap werden gestuurd door vader of moeder. Opa Groenewoud maakte graag praatjes en had veel belangstelling voor iedereen. Ook voor ons, zijn kleinkinderen. Het was fijn om bij hem te zijn, maar had hij nooit veel tijd, want er was altijd werk te doen...”

Het Zakedijkje

“Mijn vrienden kwamen uit de armere buurten. Onze eigen klasse. Allemaal van de Adelbertusschool, dus goed katholiek. Theo Gieling bijvoorbeeld. Hij woonde op het Zakedijkje, in huizen van de Rooms-Katholieke Volksbond. De Volksbond had huizen laten bouwen voor arme gezinnen. Grote huizen, voor veel katholieke kinderen. Er stond een heel rijtje op het Zakedijkje. Theo was een fijne vriend. Ik kwam daar graag. Hij had ook een zus, Thea. Theo en Thea, inderdaad.

Ze kwamen uit Warmenhuizen. Vader Gieling werkte op het vliegveld. Voor de oorlog kwamen er wel meer arbeiders uit Warmenhuizen, om te werken op het vliegveld. En toen de Duitsers kwamen, moesten ze dat natuurlijk blijven doen, daar was geen ontkomen aan. Vlak voor het einde van de oorlog is hij omgekomen bij een bombardement op het vliegveld. Jammer, want het was een fijne, betrouwbare man.”

De Klaassen en Evendijk

“In de oorlog werd een groot deel van Bergen *Sperrgebiet*, waar niemand mocht komen. Vanwege het vliegveld natuurlijk. Wij woonden vlak naast het vliegveld en moesten ook evacueren, naar mijn oom in Kalverdijk.

Op de in- en uitgaande wegen van en naar Bergen kwamen versperringen en wachtposten. Zonder speciale vergunning mocht niemand er in of uit. Maar ik wist één landweg door de polder die niet was afgesloten. Die waren ze helemaal vergeten. Dat was de Klaassen en Evendijk, en daarover kon ik stiekem naar huis komen. Want tja, ik moest toch de tuin verzorgen. Gelukkig hebben de Duitsers me daar nooit ontdekt, en ben ik daar nooit gecontroleerd.”

De Sint Adelbertusschool

“Ik heb een rommelige schooltijd gehad. Na mijn eerste jaar op de Sint Adelbertusschool kwamen de Duitsers, en die namen het hele schoolgebouw in gebruik voor zichzelf. Gelukkig waren er in het dorp veel mensen met grote huizen – huizen die ze vaak in de zomer verhuurden aan badgasten, en die nu in de oorlog grotendeels leeg stonden. Daar werden die lessen toen maar gegeven. Het was een heel gedoe, want je moest van het ene huis naar het andere lopen. Daar was je zo een kwartier mee bezig. Later moesten we evacueren en ben ik naar Lisse gegaan om de *Arbeitseinsatz* te ontlopen en daar lessen te volgen.

Siem en ik zijn nog wel eens 's avonds het schoolgebouw binnen gegaan, om te kijken of we wat konden stelen van de Duitsers. De deur was gewoon open. Een dorpsgenoot zag ons naar binnen glippen, en vond het leuk ons bang te maken. Hij kwam achter ons aan en liep stampend op en neer door de gang, alsof hij een Duitser was. Toen ging hij weer naar buiten.

“En, waren jullie bang?” vroeg hij een paar dagen later. Hij lachte, maar wist niet dat wij bibberend achter een deur hadden gestaan met een metalen pijp, klaar om zijn hersens in te slaan...”

Het klooster van de zusters Ursulinen

“Voor de oorlog was ik misdienaar in de kapel van het klooster. Op het terrein was een meisjesschool, de Adriaan Roland Holtschool, en ook een internaat vol meisjes. Veel dochters van rijke ouders die in Indië zaten en hun kinderen liever hier op een kostschool achter lieten.

Het was moeilijk om dichtbij de meisjes te komen. De nonnen waren altijd in de buurt. Maar kijken kon wel als ze langsliepen. Dat was een groot voordeel van misdienaar zijn. En reken maar dat de meisjes terugkeken!

Héél soms kon je in een gang even een praatje maken. Het pensionaat had enorm lange gangen, en we renden wel eens om wie het eerst in de kapel was. Eén keer vergat ik een bocht te nemen. Die muur was toen best hard...”

adriaan rola
voor woort

holsteden

Het Oude Hof

“Het Oude Hof was de woning van Jacob van Reenen, de vroegere Heer van Bergen. Ik weet niet of het waar is, maar er is een verhaal over de groene knolamaniet, een zeer giftige paddenstoel. Een klein hapje is al dodelijk. De eerste dag merk je niks. Maar dan moet je overgeven en krijg je diarree, en dan is er niets meer aan te doen. Er bestaat geen tegengif. Eerst lijkt het of je beter wordt. Een dag later begint je lever het op te geven, en dan je nieren. De dood komt langzaam en ellendig; het kan wel een paar dagen duren voor je bezwijkt.

De groene knolamaniet komt veel voor in Bergen. Als hij nog klein is, lijkt hij wel wat op een wilde champignon. En elke zoveel jaar vergist weer iemand zich, en wordt de verkeerde geplukt.

Het verhaal gaat, dat er ooit een feestmaal werd gegeven in het Oude Hof. Allemaal voorname mensen. En ze hebben niet allemaal lopend het huis verlaten...”

De Zwarte Schuur

“Gek is dat. De Zwarte Schuur is van hout, maar volgens mij heeft hij er altijd al gestaan, al voordat ik er was. Kennelijk goed in de carboleum gezet. Ik weet niet beter dan dat die schuur er was.

Ze zeggen dat het een houtzagerij was. Vandaar die brede gracht ernaast: dat was niet alleen versiering van het huis van de Heer van Bergen, maar ook een plek om de boomstammen te laten rusten. Op dat water heb ik nog wel geschaatst maar dat ging niet zo goed. Te veel rommel op het ijs, en te veel slechte plekken.”

Wandelheuvel Oude Hof

“Ik ken alle paden in het Bergerbos en de Oude Hof. Overal heb ik wel gewandeld. Met mijn ouders, met vrienden, met vriendinnetjes...

Zo’n wandeling ging vaak over de heuvel in het Oude Hof. Vooral leuk voor kleine kinderen: die rennen vaak naar boven terwijl de ouders beneden langs lopen. Spannend als je klein bent! Daarna verstoppen achter een boom, en je ouders zien zogenaamd niets...”

De oude begraafplaats

“De oude begraafplaats is van de Van Reenens. Zij hadden de Heerlijkheid Bergen gekocht en besloten daar een begraafplaats te maken. Ze liggen er zelf ook. Er is een katholiek deel en een deel voor niet-katholieken. Vroeger gingen we er wel eens kijken, maar door de nieuwe begraafplaats waar iedereen nu ligt, was ik die oude eigenlijk vergeten. Tot ik ging helpen met schoonhouden en ik een paar van mijn voorouders vond. Op het katholieke deel natuurlijk, want de familie was vroeger zeer gelovig.”

De Petrus en Pauluskerk

“Voor moeder telde maar één ding: het Katholieke geloof. Altijd was ze daar mee bezig. Haar zus ook, die is non geworden in het klooster.

Vader had een belangrijke rol in de kerk. Hij was collectant en soms ook een soort bewaker. Als kinderen niet stil waren, joeg hij ze de kerk uit. Dan hoefde hij ze alleen maar aan te kijken. Ook deed hij veel klussen voor de kerk, zoals schoonmaken, onderhoud en de tuin.

Samen met Gerrit de Koning zat ik rechtsvoor naast het altaar. Wij waren acoliet, misdienaar. Siem en Jan de Waard zijn dat ook een tijdje geweest. Het mooiste was als de meisjes van de kostschool naar de kerk kwamen. Daar keken we stiekem naar, en zij keken naar ons. Pirette van 't Einde bijvoorbeeld. Ze kwam uit België.

De Latijnse mis was indrukwekkend. Een echte mis zoals het hoort. Later werden er ook andere diensten gegeven, zoals de beatmis met beatmuziek. Daar kwamen we ook wel, want Freek speelde daar op zijn klarinet.”

Het Sterkenhuis

“In het Sterkenhuis heb ik niet veel beleefd. Och, we zijn wel eens over de muur geklommen. Er woonde niemand. Voor zover ik weet, was het altijd al een museum. Later heb ik er gewerkt als vrijwilliger. Bezoekers ontvangen en werken aan het foto-archief. Maar het Sterkenhuis is het oudste huis van Bergen. Het is deel van ons geheugen en het moet beslist bij deze serie.”

De Ruïnekerk

“Als je lang weg was uit het dorp, dan verlangde je echt weer naar huis. De Ruïnekerk is het symbool bij uitstek; het kloppend hart van Bergen. Na de oorlog tekenden we kaarten van de kerk en met andere bekende plekken in Bergen. Die stuurden we dan naar onze jongens in Indië. Of we verkochten ze, en stuurden het geld naar Indië.”

De Dikke Boom

“Wist je dat Karel de Grote had bevolen dat elk dorp een linde moest hebben? De linde was de boom van de liefde: hartvormige bladeren en zoet geurende bloemen. Onder die boom werd vergaderd en moest recht worden gesproken. Een soort openluchtgemeentehuis.

Misschien was onze oude Dikke Boom wel geplant in die tijd van Karel de Grote. Honderden jaren oud, een joekel! Het bankje is een geschenk van Amersfoort, omdat we in het begin van de oorlog hun evacués hebben opgevangen. En toen ze hier kwamen, maakten ze meteen een bombardement van ons vliegveld mee...

Ik geloof niet dat we hier ooit hebben vergaderd. Maar de boom hoorde bij het dorp, ons dorp. Net als de Ruïnekerk een symbool van ons Bergen...”

De schaatsbaan

“Als het in de winter vroom, dan waren we altijd op het ijs te vinden. Op de Vaart achter het huis, waar we soms helemaal tot Alkmaar konden gaan. Vader vond het geen probleem als wij een keer door het ijs zakten en met een nat pak thuis kwamen.

Waar nu sportvelden zijn, naast de geallieerde begraafplaats, was vroeger de schaatsbaan. Een weiland dat ze lieten onderlopen, en waarop wedstrijden werden gereden. Ik was er vaak te vinden. Schaatsen kregen we van oma. Dat wil zeggen: Het oudste kind kreeg nieuwe schaatsen, en als die er uit groeide werden ze doorgegeven naar de volgende. En zo door.

Op een dag zag iemand mij krabbelen op het ijs. “Wat moet jij op die kleine schaatsjes?” vroeg hij. “Kom maar even mee.” En toen kreeg ik echte lange doorlopers. Zomaar. Later hoorde ik dat hij de dokter was. Misschien wist hij wel hoe arm we waren...”

Park Meerwijk

“Nee, wij kwamen nooit over de vloer bij mensen uit park Meerwijk. Dat was een ander deel van het dorp. Mensen van een andere stand. Rijker. En veel belangrijker: niet katholiek. De kinderen zaten ook niet bij ons op de katholieke school. In Meerwijk woonden veel kunstliefhebbers, veel ongelovigen. Een heel ander type mens, en daar ging ons deel van het dorp niet mee om.”

Het Wiertdijkje

“Vader was één van de laatsten in Nederland die leed aan malaria. Inheemse malaria heerste vroeger in de streek. De derdedaags koorts heette dat ook wel. Dan kreeg hij weer hoge koorts en moest hij een paar dagen op bed liggen. Het werd overgedragen door een mugje dat in brak water leefde. In het begin van de vorige eeuw was er nog veel brak water in de buurt van Bergen. Dat was een overblijfsel uit oude tijden toen hier een soort waddengebied was waar zeewater in en uit stroomde. Het Wiertdijkje was één van de oudste dijkjes die de bewoners moesten beschermen tegen hoogwater, dit geval uit het Bergermeer. Een symbool van die oude inpolderingen - en van de malaria.

Inheemse malaria was niet zo gevaarlijk als de tropische variant, maar vader heeft er zijn leven lang last van gehad. Officieel was Nederland in 1970 vrij van malaria, maar vader is gestorven in 1977. Dus misschien was hij wel de allerlaatste malariapatiënt.”

De Buerweg

“Natuurlijk kwam ik wel eens op de Buerweg. Ik kwam overal, als ik de Klok rondbracht. Dat was het blaadje van de kerk. Vader deed klussen voor de kerk, en ik moest er ook aan geloven. Maar in dit deel van het dorp woonden heel andere mensen. Kunstenaars zoals Charley Toorop en haar kunstenaar-vrienden waarmee ze samenklitte. Charley woonde hier in villa De Vlerken. Ik had dat blaadje net zo goed thuis kunnen laten, want erg katholiek waren ze geloof ik niet...”

Geheime lanceerplaats V1

“Nee, natuurlijk mochten we daar in de oorlog niet komen. Het was absoluut verboden terrein, zo dicht bij het vliegveld. Maar na de oorlog werd alles langzaam weer opengesteld, en kwamen we weer te wandelen in het bos rond het Oude Hof. Niet wetende welk geheim er onder onze voeten in de grond verborgen lag.

Pas tegen het eind van de vorige eeuw werden de betonnen resten opgegraven. Een tijd lang vroegen we ons af wat het kon zijn. Misschien wel drinkbakken voor de paarden van Napoleon?

Uiteindelijk bleken het de fundamente te zijn van een Duitse V1 lanceerinstallatie. De V1 was een vliegende bom, wat je nu een drone zou noemen. Die werd afgeschoten van een soort glijbaan en vloog dan naar Engeland om in Londen neer te storten en te ontploffen.

De installaties zijn nooit afgebouwd, en er zijn vanuit Bergen nooit vliegende bommen gelanceerd. Gelukkig maar, want ze hebben verschrikkelijk veel kapot gemaakt in Londen.”

Huize Kranenburg

“Kranenburg werd gebouwd door de Van Reenens, de familie van de Heer van Bergen. Al snel werd het een burgemeesterswoning. Nadat de gemeente Bergen het kocht, heeft het een tijdje leeg gestaan. Toen mocht een oude jeugdvriendin van mij er wonen. Ans Wortel, de schilder.

Ans heeft bij mij op school gezeten. Als kind kon ze al goed tekenen. Ik kon ook wel aardig tekenen – ik besteedde er in ieder geval heel veel tijd aan. Maar ik was altijd ontevreden over het resultaat, en op gegeven moment ben ik gestopt. Zij niet. Ze was een achternicht van Freek, daarom kende ik haar. Niet mijn type hoor, veel te ruig.

Ik had nog een oude tekening uit haar schooltijd. Toen ze in Kranenburg woonde, heb ik die naar haar gebracht. Wat een zooi was het daar! Overal verfspullen, halve schilderijen en van alles wat ze nodig had om te schilderen. Ik kreeg koffie – geen normale filterkoffie maar enorm sterke koffie uit zo’n pot waar je op moet drukken. Ze moest van alles op de tafel aan de kant schuiven. En ze was zo blij, want zelf had ze geen tekeningen meer uit die oude schooltijd. In ruil heb ik twee andere tekeningen van haar gekregen. Die hangen nu thuis.”

Kraus Museum

KR
TX

De Sparrenlaan

“Die Sparrenlaan was wel iets bijzonders toen we jong waren. Als je een meisje leuk vond, dan vroeg je:
“Heb je zin om etalages te kijken in de Sparrenlaan?”

Nou, en als ze dan mee ging...!”

De Donkere Hoek

“Feeën en kabouters in de Donkere Hoek? Dat is flauwekul. De Donkere Hoek is gewoon de bocht in de Eeuwigelaan. Mooi, zo tegen het duin. Enorm donker in de zomer, als de beukenbomen vol in het blad zitten. In het voorjaar bloeit er daslook, dan ruikt alles naar ui. Vandaar de naam ‘look’. Daslook is een zeldzaam en beschermd plantje, maar in de Donkere Hoek groeit het massaal.

Wel een bijzondere plek, sprookjesachtig. Maar geen onzin vertellen over feeën of zo...”

De Franschman

“Vroeger kon je vanuit ons huis aan de Bergerweg over de kale weilanden de duinen bij de Franschman zien liggen.

Die plek heet de Franschman omdat er in de achtertuin ooit een dode Franse soldaat is gevonden. Een slachtoffer uit de strijd van de Fransen en Bataven tegen de invasie van de Engelsen en Russen. Er is toen enorm gevochten in Bergen – je ziet de kogelgaten nog in de Ruïnekerk.

Bij de Franschman kon je duinzand kopen. Dat kwam gewoon uit de achtertuin, waar een heel stuk duin is afgegraven. Gek idee, dat je gewoon een duin kon verkopen...”

De Zeeweg

“Soms, in een weekend, stopje vader ons allemaal in de bakfiets en gingen we naar het strand. Over de Zeeweg, voor mij de mooiste weg van Nederland. Ontworpen door landschapsarchitect Springer. Die heeft heel Bergen aan Zee ontworpen, in opdracht van de Van Reenens. Vooral mevrouw van Reenen, geloof ik. De Zeeweg volgt de bosrand, slingerend over de glooiende duinen. Alleen dat al, het tochtje over die weg, was een avontuur!”

Stoomtrein Bello

“Toen ik jong was gingen we nooit met Bello. Daar was geen geld voor. We gingen wel vaak kijken op het station naar de aankomst van de stoomtrein en het in- en uitstappen van de reizigers. Voor ons kinderen was dat feest genoeg.

Kort na de oorlog ben ik wel met Bello naar het strand gegaan in Bergen aan Zee. Met de meisjes Miltenburg bijvoorbeeld. Met de stoomtram naar het strand, dat was onze manier van uitgaan.”

De duinen

“In de oorlog waren de duinen verboden gebied. De Duitsers hadden daar bunkers gebouwd en andere verdedigingswerken. Dat verbod was overigens de redding van de zeedistel, een prachtige duinplant. Vlak voor de oorlog werd die zo veel geplukt, voor bloemstukjes bijvoorbeeld, dat hij bijna was verdwenen.

Na de oorlog ging ik vaak met Freek en Snel naar de duinen. We hadden een vliegtuigclub opgericht en bouwden model zweefvliegtuigen om aan wedstrijden mee te doen. De BLC: de Bergensche Luchtvaart Club. In de duinen kon je prachtig oefenen hoe ver de vliegtuigen kwamen. We zijn er wel eens een uit het oog verloren. Die vloog maar door en verdween in de verte over de duinen...”

Het strand

“Na de oorlog ging ik af en toe naar het strand. Met Afra Broerse en haar zus bijvoorbeeld. Ook ben ik nog wel eens met Freek en twee zusjes Miltenburg geweest. In februari, met dikke jassen tegen de kou. Uit eten of drinken deed je toen niet, maar het strand was helemaal verlaten en dat was mooi genoeg voor een uitje.”

De zee

“Vader was goed voor zijn kinderen. Hij deed enorm veel voor ons en met ons, heel anders dan veel andere vaders. Naar het strand bijvoorbeeld. Tegenwoordig is het strand druk met dagjesmensen en toeristen, maar vroeger ging men er maar weinig heen. In de oorlog mocht je er natuurlijk al helemaal niet komen.

Vader had een hekel aan het zand en zwom niet. Hij ging hooguit pootje baden. Terwijl wij kinderen, te klein om te zwemmen, in het ondiepe water speelden.”

*Altijd aan het lezen. En nét op tijd heeft hij ook
zijn eigen verhalen kunnen teruglezen*

*In piam memoriam Eldert Groenewoud
9 december 1927 - 5 oktober 2025*

Dorp van kunstenaars

Dorp van verhalen

Dorp van gedachten